

FERIA III POST DOMINICAM PRIMAM.

DE USURARIIS.

Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum (Matth. 21).

Christus Dominus increpans mercatores illos, qui in Templo usuraria, variisque modis illicita exercebant commercia, de hoc specialiter conqueritur, quod Templum Deo sacrum in domum negotiationis, et in speluncam latronum converterint: *Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Quod de hoc Templo dixit Christus, de qualibet republica, et de qualibet civitate, in qua usuræ exercentur, vere dici potest; quælibet enim est spelunca latronum, quia omnes usurarii sunt latrones, qui domos subvertunt, familias ad inopiam redigunt, respublicas depopulantur; et ut ait S. Chrysostomus, *usurarii in mediis urbibus latrocinantur*. Christus eos, qui in ovile suum non intrant per ostium latrones vocat; *qui non intrat per ostium in ovile ovium, ille fur est et latro* (Ioan. 10, 2). Quod et de usurariis nostris dici potest; ipsi etenim sunt latrones pessimi intra ovile Christi existentes et viventes; qui nunquam per ostium regni cælestis intrabunt, nisi usurarios suos contractus conscindant, nisi fraudibus parta lucra restituant, suisque usuris, vel potius latrociniiis valeant. Usurarios, ut latrones populis infestos, in hac concione proponam. *Ave*.

Verecundia, contemptus, et timor individui furum et latronum comites esse solent. *Verecundantur* latrones cum sua perpetrant furta; et ideo tenebras et latebras furandi causa communiter inquirunt. *Contemnuntur* etiam ab iis, quibus illorum nota sunt latrocinia; turpissimum enim latronis est nomen, nec quis apud homines magis vilificari, et denigrari po-

test, quam turpi furis nomine et titulo. *Timent* tandem latrones, ne in furto deprehendantur, et in sceleris sui penam ad triremes, vel ad patibulum condemnentur. Latrones quidem sunt, qui usuras exercent; at hi sunt latrones alterius quodammodo rationis et sortis ab aliis latronibus. Usurarii enim sunt latrones publici, honorati et intrepidi. Sunt 1. *Latrones publici*, qui furantur sine verecundia; 2. *Latrones honorati*, qui furantur sine honoris sui jactura; 3. *Latrones intrepidi*, qui furantur absque ulla timoris causa. Usurarii sunt latrones publici, latrones honorati, et latrones intrepidi; en tres hujus concionis partes.

I PARS.

Usurarii sunt latrones publici.

Furtum, quod septimo Decalogi præcepto prohibetur, dividi potest in occultum, violentum et fraudulentum. *Furtum occultum*, cui appropriari consuevit ipsum genericum furti nomen, et quod simpliciter, et absque ullo addito, *furtum* vocari solet, est occulta rei alienæ acceptio, domino rationabiliter invito. *Furtum violentum*, seu rapina est manifesta et violenta rei alienæ acceptio, domino rationabiliter invito. *Furtum fraudulentum*, est ablatio rei alienæ per fraudes et dolos: et sub isto genere reducitur usura, quæ per fraudes et dolos aliena bona diripit. Usurarii autem sunt latrones occulti simul et publici; *occulti* quidem; quia licet vere aliena auferant, ita hoc faciunt, ut a multis fures non censeantur; *publici* vero, quia palam et absque ulla verecundia bona illorum rapiunt, quibus pecuniam mutuo dederunt: *Usurarius*, inquit S. Chrysostomus, *fur et latro est, et longe illo deterior; ille namque tum latendo, tum nocte grassando, multum facinus extenuat, utpote qui saltem timeat, et verecatur peccare; hi autem perfricata fronte, nudo capite per medium forum rapit*. Alii fures, ut aliena furentur bona, latebras et

tenebras amant; et ideo non dum dies est, sed in alta noctis caligine, et cunctis dormientibus, discurrere solent, circum-euntes, ut quærant quod rapiant. Usurarii vero sunt latrones iis longe audaciores, et impudentiores; siquidem dum dies est, etiam in medio foro, bona mutuatariorum usurariis suis contractibus palam auferunt. Imo (quod deterius est) debitores a domibus illorum palam eiciunt, eorum areas autoritate iudicum reserant, eos propria bona exponere cogunt, illosque facultatibus suis cedere compellunt; *Usurarius*, ut subdit Chrysostomus, *hos qui patiuntur injuriam per portam expellit; omnia cum fiducia aperit; ipsos sua per se cogit exponere, tantus est excessus violentiæ*. Ecce latrones publicos ab omni prorsus verecundia alienos, ac ita audaces, et impudentes, ut quasi civitatum pyræte esse videantur. In Gallia, nostris temporibus errone nonnullos vidimus, qui Boemi dicebantur; qui fures erant publici, omnibus noti, impudentes, omnis verecundiæ expertes; et qui cum non aliunde haberent quo vincerentur quam de suis latrociniiis, toto fere anni tempore ad furandum cogebantur; unde nulla dies erat, quantumvis sancta et Deo sacra, in qua aliquid furtum non facerent, aut saltem facere non meditentur. Publicis iis latronibus similes quodammodo sunt usurarii: quia sunt latrones publici, qui omni tempore, etiam in diebus festis proximi bona furantur; *fur et raptor*, ait S. Bernardinus, *expoliat aliquo determinato tempore; sed usurarius homines spoliat in quolibet die festo, scilicet Pascha, Parasceve, et tempore Missarum; et sic de aliis temporibus*. Publicis iis latronibus non solum similes, verum et pejores sunt usurarii; quia Boemi non continue furantur, multaque sunt momenta, et horæ multæ in quibus a furtis abinent; nulla vero in totius anni circulo reperire est hora, nullum momentum, in quo usurarius aliena non rapiat. Cum enim usurarius suam mutuo dedit pecuniam, dicit, quod ipsa labore: et communiter dicitur, quod usurarii pecunia continue laborat, etiam dum ipse dormit: quia pecunia mutuo data, aliam pecuniam mutuanti usurario continue attrahit. Congruentius loqueretur qui diceret,

usurarium esse furem, qui singulis momentis mutuatarii pecuniam auferit: quia singulis momentis mutuatarius aliquid pro pecunia sibi mutuata lucrum ei dare cogitur. Ecce latrones publicos, ipsis etiam Boemis deterius: quia singulis momentis aliena auferunt et furantur. Usurarii sunt etiam latrones publici, quia autoritate publica, et per actus publicos bona mutuatariorum auferunt. Cum enim pecuniam suam mutuo dant, contractibus mutui, cambii, emptionis, vel venditionis suas palliant usuras; eosque contractus ita componunt, ut intra quatuor menses, vel unum annum a mutuataris decem vel duodecim in centum petant; quæ si dare rennant, lite cadunt impensisque autoritate iudicum mulctantur: unde, velint nolint, ad propriis cedendum compelluntur. O industrios et malignos latrones, qui non clam, sed actibus publicis, et autoritate iudicum, aliena bona rapiunt: in quo aliis furibus sunt pejores: *usurarius cum majori malitia rem alienam usurpat quam fur, vel raptor, eo quod compellat eum qui mutuum recipit, ad consentiendum in talem rapinam* (S. Bernardin.). Usurarii se etiam latrones publicos exhibent in commerciis usurariis, quæ cum hominibus habent: in quibus, sub pretextu mutui, res suas palam pluris æquo vendere solent. Hi prædones tempus expectant, quo res carius venduntur, et in quo pauperes ob necessitatem qua premuntur, eas carius emere solent; dicuntque apud semetipsos: *quando transibit mensis, et venundabimus merces.... ut possideamus in argento egenos et pauperes pro calceamentis, et quisquillas frumenti vendamus?* (Amos 8, 5-6). Infesti illi fures tempus expectant, quo artificibus, agricolis, et aliis triticum, aliaque ad victa necessaria desint: quo adveniente, horrea sua aperiant, quisquillas frumenti auro appendunt, et quidquid habent tritici, et aliorum, quæ ad sublevandam pauperum inopiam necessaria sunt, pluris æquo vendunt, quia mutuo illa dant. Et hoc non fit clam; sed toti civitati, omnibusque finitimis locis notum est, quod hic usurarius horreorum suorum januas aperuerit; omnibus civibus, aliisque circumjectorum locorum incolis apertum est, quod hic usurarius non det mutuo fru-

mentum, quin carius quam par est, illud vendat; id est quin furetur. Quid enim aliud est, vendere merces suas pauperibus pretio nimio et immoderato, quam bona eorum furari, et ipsi furtive auferre, quod supra justum pretium accipitur. Usurarii ergo latrones sunt publici, qui latrocinia sua publice exercent, dum sub prætextu et simulatione legitimæ venditionis, palam merces carius æquo vendunt, quia eas mutuo dant. Dicunt nonnulli usurarii; cum pecunias, triticum, vinum, vel alia mutuo damus, exigimus solum a mutuariis, ut supra sortem aliquantulum tritici, vel vini nobis dent; in quo nulla mali species apparere videtur; quin imo hoc eis maxime gratum est. Crediderim, quod mutuarii hoc sibi gratum esse dicant, quia suis necessitatibus aliter subvenire nequeunt; attamen sive id mutuariis placeat, sive displiceat, qui eis mutuo dant, si absque legitimo titulo lucri cessantis, vel damni emergentis, aliquid supra sortem accipiant, sive triticum illud sit, sive oleum, sive aliquid aliud pretio temporali æstimabile, usurarii sunt et latrones: *si mutuan pecuniam tuam dederis, a quo aliquid plus quam dedisti expectes accipere, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud, fenerator es* (August. in Psal. 36): adde, et quod latro es. O exitiosos latrones! O fures publicos! quos quidem quælibet respublica, et quævis civitas expellere deberet, ut Boemos. Minimus latronculus contemnitur, plectitur et poenis crimini debitis mulctatur; quanto magis contemnendi, plectendi, et mulctandi usurarii, cum sint latrones publici, qui usurariis contractibus, et commerciis iniquis aliena palam rapiunt? Hi certe plecti debent latrones publici. Verum tantum abest, quod plectantur, quin contra hi ab omnibus honorantur; non enim solum sunt latrones publici; *sed etiam latrones honorati.*

II PARS.

Usurari sunt latrones honorati.

Olim ita contemnebantur usurarii, ut nec cum iis cibum sumere liceret; *Scripti vobis*, inquit D. Paulus, *non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere.* Olim etiam ita despicebantur usurarii, ut omnia eorum bona diaboli bona esse dicerent, nec quisquam cum iis versari et convivere auderet. « Si quis domum usurarii aspicebat, inquit D. Bernardinus, aut vineam, vel agrum, aliis circumstantibus execrative demonstrando dicebat: Ecce domum, vel agrum diaboli et sic de cæteris ejus bonis. Nemo sumpsisset de domo illius ignem; nemo in Ecclesia ab illo sumpsisset, nec ei dedisset osculum pacis: pueri quoque ad ejus occursum expavescebant, et invicem illum digito demonstrabant. At nunc, prohi dolor, et amentia deploranda! Tales ab omnibus honorantur, omnes eis assurgunt, ponuntur tunc in officiis, æstimantur in conciliis, comitativa magna sociantur in plateis, copulantur in conjugio cum nobili parentela, et, quod execrabilius est, non restituentes, vel quandoque restituere simulantes, in cæmeteriis, in Ecclesiis etiam consecratis, cum solemnioribus exequiis quam cæteri tumulantur: quia jam quasi ubique scelus eorum assumpsit faciem honestatis et pietatis ».

Usurarii latrones sunt qui aliorum bonis insidias parant, eaque artificiose deprædantur: *qui usuram fecit, insidiatur quodammodo, ut ex alterius necessitate prædetur* (Lact. de div. instit. 6, 18). Hic autem latrones et prædones ita faciem honestatis et pietatis assumunt, ut omnium honorem et reverentiam sibi concilient, et ab iis etiam quorum bona auferunt, nonnunquam honorentur. Unde D. Cyprianus ait, quod miseris, qui ab usurariis spoliantur, *fiunt religiosa de-*

licia; quia, scilicet, usurarios religiose venerantur. Homines miseri, et inopes, quorum totam substantiam comedunt, et sanguinem sugunt usurarii, de iis plerumque non conqueruntur; quin contra furta eorum tamquam virtutes aestinant, et eorum delicta, quæ enormia sunt, tamquam actiones religiosas et pias inspicere solent. Eja, de usurariis inquit aliqui, quam bonus et misericors erga me fuit talis homo! fuit certe mihi adiutor in opportunitatibus: quia in momento quo a creditoribus opprimebar, suam mihi libenter crumenam aperuit, mihique magnam pecuniæ summam mutavit, ut a tali oppressione liberarer. Eja, aiunt alii, de tali quidem homine dicere possum: *pater meus es tu*; ille enim, quotiescumque opus fuit, pecunias mihi dedit mutuo, quibus lucratus sum, quo et me et familiam meam nutririm. Eja, dicunt alii: ecce patrem pauperum, et totius populi protectorem: opificibus enim, rusticis, et quibuslibet cuiusvis status et conditionis personis libenter pecuniam mutuat. Verum est, quod fidejussores petat, quodque luerum aliquod ex re mutuo data percipere intendat, quod æquissimum sane videtur: tanta tamen ejus est charitas, ut semper, sub iis conditionibus, sit ad mutuandum paratus. Ecce quomodo de usurariis loqui soleat cæcum vulgus; quod usuras, quæ vera sunt latrocinia, tamquam quid juste debitum approbat; et usurarios, qui fures sunt et latrones, tamquam homines pios, misericordes, et charitate christiana fulgentes inspicit: ideo eos, ut homines honore dignos, colit et reveretur. Et sic hi latrones, qui a civitatibus expelli, carceribus includi, vel ad trementes damnari deberent, ab iis etiam quorum bona auferunt, reverenter honorantur. Sunt nonnulli latrones viles, abjecti et inhonorati, qui in silvis et in itineribus turpiter populum deprædantur; qui ab uno pallium auferunt, ab alio crumenam rapiunt, aliaque turpia latrocinia exercent; hi similes sunt duobus illis qui cum Christo crucifixi fuere; quia ab Evangelistis vocantur, *duo nequam*, seu duo latrones viles et infames. Usurarii autem non sunt ex vilibus et abjectis illis latronibus; imo sunt latrones honorati et curiales, qui ut benefactores ab hominibus honorantur: *usura est furtum cu-*

riale. Usurarii tanta cum industria et arte, sua faciunt latrocinia, ut ab iis quorum bona rapiunt, non despiciantur, sed honorentur: et ut loquitur S. Cyprianus, *usurarii sunt latrones honorarii, qui tibi peculium diripiunt, sanguinem cæsugunt, tandem perdunt pauperrimum; attamen hoc agunt honorabiliter, quasi sub specie gratificandi*. Cum ad usurarium vadit quidam artifex, vel rusticus, ut ab illo aliquantum pecuniæ sibi mutuo dari petat, respondet ille latro: *charissime, doleo super sorte tua, quia pecuniæ nullæ mihi sunt, quibus necessitati tuæ occurram: velis, libenter dabo tibi triticum, vel frumentum, quod vendere poteris, ut urgenti tuæ subvenias necessitati*. Ecce hominem, qui exterius zelo charitatis succensus videtur, cum homini necessitatem patienti triticum mutuet: revera tamen est latro honorarius, qui triticum non ex charitatis, sed ex lucri motivo mutuat; ut scilicet ratione mutui illud carius vendat. Adit usurarium alius, quem rerum omnium indiga conditio oves, boves, arva, domos, villas, et omnia sua vendere cogit; suam ei manifestat necessitatem, et auxilium ab eo supplex postulat. Cui usurarius; tibi compator, et ut tibi succurram, hunc tuum agrum vel hanc tuam domum emam. Ecce hominem, qui prima fronte ex charitate agere videtur; reipsa vero est latro, qui, charitatis christianæ prætextu, agrum mille nummis valentem pro quingentis sibi comparat. Mille similes apparentis charitatis artes habent usurarii, quibus non turpiter, sed honorifice, et absque ulla famæ suæ jactura, bona aliorum auferunt et furantur. Hi sane non sunt viles et abjecti fures, sed latrones honorarii, et ab hominibus honorati.

Mercatores illi quos Christus ejecit e Templo, solo aviritia spiritu ducebantur, et unica eorum intentio erat lucrari, ad usuras dare, et aliorum bona auferre; suas tamen usuras, suaque fraudulenta latrocinia ita pietatis pallio velabant, ut censerentur viri pii. et ut tales honorarentur. Dicebant hi, se animalia ad templum duxisse, ut in Dei gloriam sacrificarentur; seque mensas nummularias erexisse ad peregrinorum auxilium, ne scilicet pecuniarum defectu opus tam religiosum dimitt-

terent; quæ quidem speciosa, pia, et sancta videbantur. Nec deerant qui illos viros pios, et religiosos esse æstimarent; Christus tamen illos latrones vocat: *Domus mea, domus orationis vocabitur; vos autem fecistis eam speluncam latronum* (Marc. 11, 17). Hujusmodi mercatoribus similes sunt multi usurarii, qui multa exterius pietatis signa edunt, quicquæ a multis honorantur ut viri pii, et tamen sunt veri latrones, qui sub pietatis specie aliena furantur, *usurarius sub pallio pietatis atque seroitii aliena prædatur* (S. Bern. ubi sup.). Usurarii multi peccata sua crebro confitentur, ad sacram Synaxim sæpe accedunt; eleemosynas palam faciunt, et dum pecuniam mutuo dant, se solo pietatis et charitatis motivo ad mutuandum duci asserunt. O dolosam pietatem! o simulatam bonitatem! o hypocrisim fraudulentam! quam reprobatur Spiritus Sanctus dicens, non utendum fraudibus, cum agitur de pauperum necessitatibus sublevandis. *Nec ages quippiam callide in ejus necessitatibus sublevandis* (Deut. 15, 10). Qua ergo fronte, qua audacia, qua impudentia dicit usurarius qui usuris impingatur, se ex pietate ad mutuandum moveri, seque pium opus agere? hoc sane dicit, ut proximum decipiat, ut vir probus censeatur, ac ut ab hominibus honoretur. Et revera usurarii mollibus et fallacibus suis verbis, quasi incantationibus ita snos fascinant mutuatarios, illisque ita suadent, quod erga eos pie, liberaliter, et misericorditer se gerant, ut, licet veri latrones sint, ab iis tamen ut viri pii, benefici, et misericordes æstimetur, et honorentur. Ecce latrones in hoc mundo honoratos; *ad hæc usurarii sunt latrones intrepidi.*

III PARS.

Usurarii sunt latrones intrepidi.

Alexandro Magno querenti a quodam pyrata, quare devastaret mare, respondit ille: O princeps, *ego quia parva scapula mare decasto, dicor pyrata; tu vero, quia classe*

magna totum orbem devastas, diceris imperator (Hug. Car. in Levit., c. 11). Homines pariter vocare solent latrones eos qui alterius crumenam subripiunt, vel qui aliquam tenem supellectilem clam furantur: latrones vero non vocant usurarios, qui domos devastant, et familias depopulantur, cum tamen usurarii revera sint latrones, qui furantur cum audacia quadam tuta, quæ nihil timet: *eorum audacia palam sevit, et ipsa sua audacia tuta* (S. Cypr.). Latronculi illi abjecti et infames qui in silvis latebras querunt, anxie vivunt, et in furis suis deprehendi formidant; at usurarii audacter, nec non cum omni libertate et securitate furantur, ipsaque eorum audacia tuta est, et ideo usurarios sanguisugæ similes dicit sanctus Bernardinus: *usurarius sanguisugæ comparari potest.* Hæc videtur differentia inter pulicem et sanguisugam, quod pulex aliquam solum sanguinis guttulam clam sugere conetur; si tamen deprehendatur, statim occiditur, at sanguisuga non guttulam solum, verum et varias sanguinis uncias exhaustit, nec tamen ideo occiditur; quin contra in aquæ paropside sedulo servatur. Sic se res habet de usurariis, respectu aliorum latronum; si enim infelix quidam latronculus oviolum, vel vilem aliquam furetur supellectilem, in eum statim insurgunt omnes, illumque virgis, vel diuturno carceri adjudicandum omnes clamant. Nihil horum timent latrones usurarii; hi enim instar sanguisugarum, populi sanguinem ad satietatem ebibunt, et eorum facultatibus saginantur, nec tamen formidant; quin contra, in medio foro, adhibitis tabellionibus et testibus, ac, si sic loqui fas est, toto spectante mundo, usuras suas exercent, pauperum sanguinem sugunt, et aliorum bona furantur cum audacia quadam, omnis prorsus timoris expertes, *ipsa sua audacia tuta.* Latrones pavidi esse solent et meticulosi; nonnunquam fugiunt hi, nemine persequente; ac eorum quisque intra semetipsum, instar infelicis Caini, ait, *omnis qui invenerit me, occidet me.* Timent, ac merito timere debent, ne a lictoribus excipiantur, ne incarcerentur, ne ad ablata restituenda compellantur, et ad supplicia sceleribus suis debita damnentur. At usurarii sunt cujusdam generis latrones, qui

aliena furantur, nec quomodocumque timent: *usurarius est latro qui rem alienam usurpat sine timore persecutionis et eam detinet sine timore repetitionis* (S. Bern. ser. 44, a. 1, c. 4). Non timent usurarii iudicium sæcularium leges et supplicia, cum suos ita componant contractus, ut qui eos legerit, nil in eis reprehensione dignum inueniat; non etiam timent quod ad restituenda aliena cogentur, cum contractus suos usurarios test-fraudibus involvant, ut nulla in eis usuraria labe appareat. Usurarii tandem sunt pessimum quoddam latronum genus, qui impudenter et effrenate aliorum bona deprædantur absque ullo timore; *usurarius est latro qui rem alienam usurpat sine timore persecutionis, et eam detinet sine timore repetitionis*. Tantum abest ut timeant usurarii, quin contra gloriari solent de speciali sapientia, et arte qua ad augenda sua bona, et aliena sibi concilianda usi sunt. Omnibus notum est, quod hi, ut aliorum bona fraudulenter furentur, contractus iniquos fabricare soleant, qui licet legentibus legitimi appareant, in re tamen sunt nequissimi. Verum est, quod si hi contractus in se spectentur, quisque iudicabit, quod sint contractus puri mutui, absque ullo mutuantis lucro: vel quod sint contractus emptiois, venditionis, locationis, vel alii, quos quisque legitimos, et æquitati consentaneos dicit: reuera sunt contractus nequam, quibus utuntur usurarii, ut aliena auferant: ideo cum in his contractibus nil exterius appareat, quo a iustitia sæculari arguiet damnari queant, hi semper intrepidi et impavidi remanent, ac tantum abest ut timeant, quin contra gloriantur, quod præ aliis sapientes, et ad augenda sua bona industrii sint. Quod præclare adnotavit S. Bernardinus Senensis, dicens: « Usurarius subtilissimos contractus, et dolos studiosissime excogitat ut ex multiplicibus vitis fenus exercent, et lucra adaugeat, et rapinas acquirat. Quod cum fecisse se conspicit, lætante gloriatur, se sapienter egisse; et multos alios tam in divitiis, quam in malitiis superasse; Ad quem increpative ait Propheta; *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* (Psal. 51), id est, in usuraria pecunia nequiter possessa. Cum ergo usurarii sint latrones, qui de suis usuris et

furtis gloriantur, patet, eos esse latrones intrepidos et impavidos, qui absque ullo timore aliena rapiunt, et retinent. Si vero usurarii sæcularem iustitiam non timeant, tremenda saltem Dei iudicia formidare debent: quia justo Dei iudicio, cum e vivis excesserint, Deus omnes creaturas adversus illos armabit. Hi enim sunt homines illi insensati, et Dei inimici, in quos cunctæ insurgent et pugnabunt creaturæ; *accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos* (Sap. 5). Cum usurarius, inquit S. Bernardinus, non solum offenderit, Deum, quemadmodum cæteri peccatores, verum etiam tempus vendiderit, quod est commune cunctis creaturis, sic eas omnes offendit. Unde quæcumque creata sunt, ad eum persequendum animantur: et ideo omnes Beati, et omnes Angeli Paradisi in die iudicii clamabunt contra eum: *ad infernum, ad infernum, ad infernum*. Tunc quoque capiunt de luminaribus suis, suo modo clamabunt dicentes: *ad ignem, ad ignem, ad ignem*. Planetæ etiam clamabunt, dicentes: *ad inferni profundum, ad profundum, ad profundum*. Elementa etiam sævient contra illum, dicentia: *ad tormenta æterna, ad tormenta æterna, ad tormenta æterna*. Domus quoque in qua jacet infirmus usurarius, atque parietes et ligna contra eum vindictam clamare non cessabunt: unde Habacuc (2) dicitur: *Lapis de pariete clamabit, et lignum quod inter juncturas ædificiorum est, respondebit, dicens; fiat, fiat*. Timete ergo, o usurarii, timete terribilem Dei iustitiam, et si homines non timeatis, saltem timete Deum, qui omnem adversus vos armabit creaturam, qui severe usuras vestras puniet, et qui ad æterna supplicia vos condemnabit, ut enim ait Doctor Angelicus, *usuræ vitium est detestandum, et æterna morte dignum*. O quam terribile erit usurario, qui in hoc mundo multis potius est divitiis, cum in inferno summa egestate laborabit! O quam durum erit usurario, qui in hoc mundo multis honoribus, pluribusque deliciis gavisus est, cum ad æternam ignominiam condemnabitur! Timere ergo debent usurarii, ac simul timere debent hæredes eorum, qui scienter possident bona ab iis per

usuras acquisita; tenentur enim ea restituere, quia cum representent defunctum, et in eius bonis succedant, debent etiam in oneribus succedere, et si ea non restituant, simul cum eis a quibus ea receperunt, ad æterna inferni supplicia condemnabuntur. Ad cujus rei confirmationem, formidandum exemplum adducit concionator quidam egregius dicens, quod vir aliquis piissimus, raptus in extasim, Deo sic volente, amplissima inferni antra viderit, ubi inter alios plurimos unum adnotavit in medio ignis sepultum, e cuius visceribus magna orta erat arbor, in cuius ramis utriusque sexus personæ pendebant. Quæsivit vir sanctus ab Angelo, ut mysterium hoc explicaret; cui Angelus: Iste in imo inferni sepultus est usurarius, et illi qui pendent in arbore, quæ ex ejus visceribus procedit, sunt hæredes ejus, qui scienter post ejus mortem possederunt bona, quæ ille per usuras acquisierat. Hi enim omnes simul cum illo horrenda inferni patientur supplicia. Timete ergo usurarii, timete latrones publici, et ab hominibus honorati, timete Deum in hoc mundo, ac ita eum timete, ut usuris vestris abrenuntietis, et inique ablata restituatis. O Domine, sancto hoc timore confige carnes, et corda usurariorum, ut timentes a peccatis respiciant, aliena restituant, ad te omnium bonorum auctorem properent, et æterna Paradisi bona consequi mereantur. Amen.

FERIA IV POST DOMINICAM PRIMAM.

DE POENITENTIA NON DIFFERENDA.

Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam; quia poenitentiam egerunt in prædicatione Jonæ (Math. 12, 41).

Perversa quædam hominum est generatio, quæ gravia peccata perpetrare novit, et poenitentiam prompte agere non novit; peccare est eis familiare, poenitere inusitatum; singulis fere

momentis animam suam peccatis gravibus coinquinant, et nunquam venit hora, nunquam occurrit momentum, in quo poenitentiam suscipiant. Non unicuique Jonas, sed concionatores plurimi, confessarii multi, sancti Ecclesie Patres, Doctores omnes, et ipse Deus poenitentiam cito agendam eis annuntiant; et hi eam semper in futurum differunt: ergo in tremendo Dei judicio surgent viri Ninivite; in generali hoc omnium congressu Deus eis proponet et opponet Ninivitas, qui poenitentia agendæ se accinxerunt, mox ut Jonam prædicantem audiverunt. Tunc Ninivitarum in agenda poenitentia diligentiam cum eorum negligentia Deus conferet, et comparatione Ninivitarum hi rei judicabuntur, ac justa Dei sententia ad sempiterna inferni supplicia condemnabuntur: *Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia poenitentiam egerunt in prædicatione Jonæ.* O quam imprudens, qui inevitabile hoc Dei judicium non timent! quam insensibilis, qui terribilem hanc Dei sententiam non reformidant! quam insipientes et stolidi peccatores, qui scelera sua per poenitentiam delere differunt! Eorum delicto cæcitatem, et tota hac concione, poenitentiam non esse differendam suadere conabor. Amen.

Tanta dæmonis est astutia, ut poenitentiam, quam in futurum peccatoribus differendam suadet, tamquam quid infallibiliter et certo futurum eis proponat; ita eos fascinat, ut eos de futura poenitentia certos faciat: *immittit diabolus securitatem ut inferat perditionem* (Aug. ser. 121, de tempore). Imaginaria hac securitate freti peccatores in peccatis suis perseverant, in iis quiescunt, nec de iis per poenitentiam delendis curant. Jamvero dic mihi, peccator, quod est fundamentum, quæ basis, cui immittitur talis tua securitas? Poenitentiam agam, inquis, intra sex menses, postquam a negotiis, quibus implicor, me extricavero; cum insenuero, vel cum ad mortem infirmabor. Hoc dicis, hoc credis, et hoc tamquam certo futurum supponis; verum dicito, quæso, unde scias, quod tunc sis poenitentiam acturus? Quis te certum fecit, quod tunc sis habiturus tempus, gratiam, et voluntatem poenitendi? Poenitentiam agere nequit, nisi concedatur tibi poenitendi tempus, nisi Deus largiatur tibi poeni-

tendi gratiam, et nisi ponitendi voluntatem habeas. Dic ergo, habebisne tunc penitendi tempus? Hoc incertum est: dabitne tunc tibi Deus ponitendi gratiam? hoc incertum est: eritne tunc tibi penitendi voluntas? hoc incertum est. Ubi ergo tua securitas? nulla tibi securitas, imo omnia dubia, omnia incerta et fluctuantia. Audi D. Augustinum dicentem, quod *nulla satis magna securitas, ubi periclitatur æternitas*: audi illum, et penitentiam non differas in futurum, in quo nil tibi securum, nil tibi certum est. Non differas penitentiam in futurum, quia incertum est, an tunc sis habiturus 1. tempus penitendi; 2. gratiam ponitendi; 3. voluntatem ponitendi. Incertitudo temporis, incertitudo gratiæ, et incertitudo voluntatis, sunt tria motiva, quæ peccatores a non differenda in futurum penitentia, avertere debent.

I PARS:

*Pœnitentiam in futurum differere non debet peccator;
quia incertum est, an sit habiturus tempus.*

Præclare dixit moralis Philosophus, Deum hujus vitæ tempus nobis dedisse *ad depositum non ad censum*. Hæc est differentia inter pecuniam quæ datur ad censum, et eam quæ datur ad depositum, quod eo ipso quo quis alteri pecuniam dedit *ad censum*, ille cui ad censum data est, illius ita sit dominus, ut si eam ludis, comessionibus, cupidis, impudicitis, et aliis quibusque usibus, etiam illicitis, impendat, nullam injuriam faciat ei a quo data est, modo ei annum redditum, quem pollicitus est, fideliter solvat. Cum quis alteri pecuniam dedit *ad depositum*, depositarius, seu ille cui ad depositum data est, nullum jus, nullumque in hanc pecuniam dominium acquirit; nec eam quomodocumque suis usibus insumere potest sine licentia depositoris, qui solus hujus pecuniæ est dominus: qui eam ad suos usus quomodocumque voluerit, convertere, eamque, quando sibi placuerit, e manibus depositarii retrahere et revocare potest. Tempus autem hujus vitæ non nobis datum

est *ad censum*, quia illius non sumus domini, nec de eo ad arbitrium nostrum disponere possumus: sed a Deo datum nobis est *ad depositum*, quia Deus semper ejus est dominus: ac proinde tempus vitæ nostræ, quod nobis dedit, abbreviare, prorogare, vel retrahere potest, quando voluerit. Attamen proh dolor! peccatores innumeri, quasi vere temporis vitæ suæ sint domini, de eo ad arbitrium statuere præsumunt. Pœnitentiam, inquit, nunc suscipere mei non est animi: nolo nunc superflua pauperibus erogare, vitis renuntiare, et bonis operibus incumbere non possum: jam ebrietati metas ponere, luxuriæ terminos statuere, aliena propriis dominis reddere, et salubri scelerum omnium detestatione, necnon humili confessione animam expiare: hæc omnia tunc agam, cum temporaneis negotiis finem fecero, cum ab urgente et prædominante intus passione liber evasero, cum subortam litem composuero, aut saltem cum insenuero: *quando ad senectam venero, tunc ad pœnitentiæ medicamentum confugiam* (S. Cæsar. ho. 20). O miser, adverte vitæ tuæ tempus tibi datum esse *ad depositum, non ad censum*. Perpende, quod non tu temporis sis dominus, sed Deus, qui vitam tuam usque ad senectatem forte non protrahet; qui te forte mori sinet, antequam temporalibus finem ponas negotiis: et qui forsitan hac nocte, aut etiam intra aliquas horas, animam tuam repetet. Ne igitur pœnitentiam in futurum differas, cum incertum sit, an Deus, qui temporis est dominus tibi futurum tempus daturus sit. Vide quid acciderit diviti illi, qui de tempore futuro statuebat. Hic cum non haberet, quo uberes, quibus affluēbat, fructus congregaret, horrea majora facere meditabatur, bona multa in eis colligere cogitabat, et deinde ad plurimos annos jucunde quiescere, bibere et epulari volebat: hæc illo cogitante, ecce dixit ei Deus, ipsum hac nocte moriturum, ac vitæ depositum redditurum: *stulte, hac nocte animam tuam repetet a te* (Luc. 12, 20). O terribilem Dei vocem! o subitanam divitis hujus mortem! hic diu vivere credebatur, et Deus eum hac ipsa nocte moriturum annuntiat: *Qui ampliationem horreorum, et longe securitatis spatia cogitavit, in ipsa nocte moritur* (S. Cæsar. ho. 16). Ecce quid evenire

soleat peccatoribus his, qui in futurum pœnitentiam differunt: et divitiis et deliciis multis frui volunt, antequam salutaris pœnitentiæ operibus se accingant: pœnitentiam sectari recogitant, verum postquam diu in peccatis perseveraverint: pœnitentiam agere meditantur, at in tempore futuro. Cum autem minus cogitant, depositum suum Deus postulat; Deus vitam, quam iis in depositum dederat, subito aufert: et sæpe nocte ipsa moriuntur, qua pœnitentiam in futuro faciendam sibi proponunt: *stulte, hac nocte animam tuam repetunt*. Cave ergo peccator, ne pœnitentiam differas in tempus futurum, cuius Deus est dominus, et quod an tibi daturus sit, dubium et incertum est. Peccatores multos reperire est, qui in manibus suis claves vite et mortis habere imaginantur: vitæ suæ tempus disponunt, quasi illius essent domini, et distributores a Deo constituti. Hi tempus, quo in hoc mundo se victuros arbitrantur, in varias classes, et ætates diversas distribuunt. Tantum temporis, inquit, huic negotio impendam; tantum isti, et tantum illi: hoc agam in juventute, hoc in ætate florente, hoc in provecta; ac tandem, his et his peractis, totum me pœnitentiæ operibus dabo, neque totum Deo consecrabo. Hi sane similes iis sacerdotibus, quibus exprobatat Juditha, quod vitæ suæ tempora ad libitum distribuerent, ac tempus miserendi Deo præscriberent: *pœsuistis vos tempus miserationis Domini, et in arbitrium vestrum diem constituistis ei*. O quam stulti, qui sic statuunt de futuro, cuius non sunt domini! *Quam stultum est ætatem disponere! ne crastino quidem dominamur* (Seneca). Quam stulti, qui ita vitæ suæ tempus distribuunt, ut pœnitentiæ ultimum dent locum; et qui tempore futuro pœnitentiam se acturos, ac Dei misericordiam impetraturos præsumunt. O frater, ne ita stultus sis, ut pœnitentiam differas in futurum, quia forte hac nocte morieris: *stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te*. Ne ita desipias: quia temporis futuri non es dominus, et an illud sis habiturus, incertum est. Qui pœnitentiam in futurum dimitunt, tanquam certum supponunt, se nondum morituros, Deumque iis vitam prorogaturum ad hoc usque tempus, in quo se pœnitentiam acturos proponunt. Non *nunc*, inquit, sed *tunc*

pœnitentiam agam: *tunc*, cum tale beneficium obtinero: *tunc* cum ad talem dignitatem conscendero: *tunc* cum filius meus matrimonium inierit: *tunc* cum Jubilæus aliquis, vel Paschalia festa venerint: *tunc* me totum ad Deum convertam, ac pœnitentiam salutarem generose suscipiam. Deus pœnitentiam *nunc* esse faciendam ait: *ecce nunc tempus acceptabile*; et ipsi eam facere statuunt, non *nunc*, sed *tunc*; ac tamquam certum supponunt, Deum hoc illis daturum pœnitendi tempus in quo se pœnitentiam acturos decreverunt; quasi Deus promiserit, se vitam illorum producturum ad hoc usque tempus: *Expectas, et de misericordia Dei polliceris, quasi ille qui tibi per pœnitentiam promisit salutem, promiserit tibi et longam vitam* (Aug. ser. 47 de verbis Dom.). Deus quidem peccatoribus pollicitus est, quod quacumque hora ad ipsum debite convertentur, veniam eis et indulgentiam concederet: non tamen promisit, se eis tempus vite prorogaturum usque ad Paschalia festa, ad proximum usque Jubilæum, imo nec ad diem crastinum: *Deus conversioni tue indulgentiam promisit; sed dilationi tuæ diem crastinum non promisit* (August. in Ps. 144). Quare cum Deus, qui omnium temporum dominus est, non pollicitus sit, se iis tempus futurum ad pœnitentiam agendam daturum, maxime incertum est, an hoc tempus sint habituri: et ideo pœnitentiam in hoc tempus differre non debent. O adolescens, si numerum annorum tuorum tibi Deus revelasset; si dixisset tibi: tot annis vives, nec morieris, quin prius pœnitentiam egeris, pœnitentiam in futurum differendi aliqua tibi forte esse posset ratio; cum autem Deus nec crastinum diem promiserit, cur eam differs in tempus futurum, quod an sis habiturus incertum est? Tantum abest, ut peccatoribus promiserit Deus, se iis daturum tempus futurum ad agendam pœnitentiam; quin contra iis in futuro omnia incerta esse denuntiat: ac omnino esse incertum, quot annis, et quanto tempore in hoc mundo sint victuri: *numerus annorum incertus est* (Job. 15, 20). Imo Deus asserit, se ad eos venturum veluti furem, ut ab iis vitam auferat, qua hora non putaverint: *veniam ad te tanquam fur* (Apoc. 3, 5). O quam multi sunt, ad quos Deus

venit tamquam ur! quam multos subitanea morte ex hoc mundo sustulit! quam multos, qui diu se victuros arbitrabantur, tam repentina morte rapuit, ut nec minimum iis penitentiae tempus dederit: *quam multi se credebant longo tempore victuros, et ita illos mors repentina subtraxit, ut nec ad illam possint momentaneam penitentiam pervenire!* (Cesar. ho. 13). Cur ergo penitentiam in futurum differas? nonne times te morte subitanea moriturum? penitentiam intra sex menses, vel intra unum annum te facturum statuis; et forte intra tres menses, intra unum diem, ac forte uno in momento subitanea morte corripieris: ergo stultus es, si penitentiam differas in tempus futurum, quod non a te, sed a Deo pendet, et quod an Deus tibi daturus sit, ignoras.

Peccatores, suadente satana, intra se dicere solent: nondum vitae meae finis instat: mei diu vixere parentes, diu similiter vivam et ego: non mirum, quod hic et ille in ætate florente mortui sint; hi etenim Veneri et Baccho serviebant; ego autem neutri indulgeo. Diuturnam mihi pollicentur vitam firma corporis constitutio qua polleo, ordinata victus ratio quam religiose servo, et temperatus aer quem spiro; divino gratias ago Numini, quod bene dormiam, melius comedam, nilque meae noceat valetudini: ad centum annos mea forte non prorogabitur vita; me tamen diu victurum omnia promittunt. O qualia impiorum somnia, qui mortem suam semper prospiciunt! qualescumque enim constitutionis sint, et quaecumque rationem teneant, nil de futuro sibi polliceri possunt; nec certo scire valent, an vel ad unum diem vita sit eis proroganda. Non illorum, sed Dei solius est nosse, quanto tempore sint victuri: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate* (Act. 1, 7). Dic, quæso, tu qui tanta valetudine pollere, ac te diu victurum arbitraris, es ne certus, lethiferum in jecore tuo, in pulmone, vel in intestinis ulcus non latere? Nostin, te non brevi apoplexia suffocandum? quis certum te fecit, quod intra breve tempus pestilenti febre, vel gravi alia infirmitate correptus, non morieris? hæc omnia incerta sunt et dubia. Forte cito, et qua hora non putabis, ca-

dente e tecto latere obrueris, ense transfodieris, glande e sclopeto missa occideris, vel alio quodam insperato casu vitam finies; qua igitur fronte tibi ad mores corrigendos senectam promittis, cum nullatenus de crastino certus sis? Sine speciali Dei revelatione scire nequis, an uno vel pluribus annis, uno vel pluribus mensibus, imo nec an usque in crastinum sis victurus, cur ergo penitentiam, sine qua salvari non potes, in proveciorem ætatem differas, ad quam utrum sis perventurus ignoras? Certe penitentia non est in futurum differenda, quia incertum est, an tunc sis habiturus tempus penitendi, *ac etiam quia incertum est, an tunc sis habiturus gratiam penitendi.*

II PARS.

Penitentiam in futurum differre non debet peccator quia incertum est, an tunc sit habiturus gratiam penitendi.

Nullus peccator ita excaecatus et induratus, qui Dei gratia adjutus converti non possit, et salvari. Divino hoc auxilio fretus Saul, *potuit* ex blasphemio et acerrimo Christi inimico in insignem ejus Apostolum, et celeberrimum totius orbis Doctorem converti: *potuit* Matthæus ex publicano et teloneario discipulus Christi fieri: *potuit* Augustinus, prius infensissimus Ecclesiae hostis et Manichæus, in mirabilem Ecclesiae Doctorem, et defensorem mutari: *potuit* Magdalena, omni peccatorum generi addicta, in sanctissimam feminam, et portentosum penitentiae exemplar transformari: *possent* et omnes peccatores justificari et salvari, quia omnia, quæ ad salutem necessaria sunt, facere possumus cum Dei gratia: *omnia possum in eo qui me confortat* (Philipp. 4, 1). Sicut autem omnis peccator, Dei gratia adiutus, penitentiam agere, et ad Deum converti valet, ita nullus peccator sine Dei gratia penitere, veniam obtinere, et justificari potest; ut enim ait D. Augustinus, *nisi Deus dederit, quis agat penitentiam?* Et ut in Concilio

Tridentino definitum est, sine Dei gratia nullus penitere potest, sicut oportet. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Omnibus autem, quantumvis magnis peccatoribus, gratiam dat Deus, at non omni tempore; eam dat singulis, sed non semper; nullus est peccator, quantumlibet Deo infensus, cui Deus aliquam gratiam non impertiatur, ut illum ad penitendum excitet et moveat; hanc autem gratiam eis dat, quando vult: *Spiritus ubi vult spirat*, inquit S. Joannes: et ut exponit Hugo Cardinalis, *ubi vult spirat, et quando vult.* Quare valde dubium est, an eam sit daturus peccatoribus, qui illam sæpe respuerunt, et qui penitentiam in futurum dimiserunt. Præsumunt hi, Deum iis prævenientem et excitantem hanc gratiam daturum, cum insenuerint, cum negotiis suis finem fecerint, eo præcise tempore, quo se penitentiam facturos statuerint, et cum eis placuerit; at falluntur graviter, quia Deus forte dabit, forte non dabit; et valde incertum est, an eam illis daturus sit. Gratia enim est donum, quod ex mera Dei liberalitate pendet, et quod nullo modo dare tenetur peccatoribus his, qui penitentiam in futurum distulerunt. Imo gratia hac penitus indigni sunt hujusmodi peccatores, quibus propterea quam maxime timendum, ne hanc ipsis denegat. In secundo Libro Regum legimus, inter Abner et Joab grave prælium per integrum diem exarsisse. Cum autem sub vesperam advertisset Abner exercitum suum debilitari, exclamavit ad Joab, et ait: Num usque ad internecionem tuus mucro desæviet; usquequo non dicis populo, ut omittat persequi fratres suos? Nonne jam tempus inducias paciscendi? aliquas, queso, da inducias. Cui Joab: *Vicit Dominus; si locutus fuisses mane, recessisset populus persequens* (2. Reg. 2), nec quidquam tibi cladis intulisset. Peccatores similiter tota die, et quamdiu perfecta fruuntur valetudine, cum Deo constituunt prælia, statuuntque, se tunc Dei clementiam imploratos, ac penitendi gratiam petitos, cum insenuerint, vel cum ad mortem ægrotaverint: tunc valde timendum ne respondeat Deus, quod si locuti fuissent mane, et

dum bene se habebant gratiam iis concessisset: plurimum metuendum, ne in penam negligentiæ illorum, tunc eis denegetur gratia, quam antea facile obtinere potuissent. Ut enim ait Sanctus Augustinus, *illa est pena peccati justissima, ut amittat unusquisque illud quo bene uti noluit, cum sine difficultate potuisset, si voluisset.*

Audite quid loquatur Dominus Deus: *Vocavi*, inquit, *et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque interitu vestro ridebo, et subsannabo* (Prov. 1, 24-26). O frater, pluries te Deus vocavit, et quotidie vocat ministerio concionatorum, qui te docent, parentum, qui te amice monent; et inspirationum internarum, quæ te ad penitentiam excitant. Heu! quoties in corde tuo locutus est Deus, ut ad bene vivendum te alliceret? nonne pluries audisti nescio quam vocem interius dicentem tibi: o miser et stulte peccator, in statu mortalis peccati et imminenti damnationis versaris; discede a pessimo hoc statu: convertere ad Dominum Deum tuum: salva animam tuam, quæ pretioso Christi sanguine redempta est? interna hæc vox, quam sic loquentem audis, est ipse Deus, qui per gratiam suam vocat te; et tanta tua est perverciacia, ut ei resistas: vocat ille, et tu ad eum ire rennis: *vocavi et renuistis.* Cum autem vidit Deus, te pluries vocationi suæ restitisse, manum suam ad te adhuc extendit, ut majorem tibi gratiarum copiam largiretur; et tu eas neglexistis, nec ad eum oculos convertere dignatus es, ut illi benediceres: *extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret.* Internis hisce inspirationibus superaddidit Deus consilia, increpationes, necnon forte flagella multa, et tu hæc omnia contempsisti: *despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis.* Fecit tandem Deus quidquid juxta rectas infinitæ sapientiæ suæ regulas debuit, ut te ad penitentiam adduceret. *Quid est quod debui ultra facere vineæ mee, et non feci?* (Isa. 5, 4). His autem omnibus ex parte Dei tam studiose peractis, credis, o christiane, quod cum insenueris, vel cum lethali morbo infirmaberis, efficaces tibi ipse largietur

gratias, quarum ministerio pœnitentiam ages, et salvaberis? hoc quidem fieri possit; verendum tamen, ne tunc tibi sit infensus, ac sicuti comminatus est, te irrideat: *ego quoque in interitu vestro ridebo*. Illis in angustiis tibi aliquas haud dubie dabit gratias, cum quibus pœnitentiam agere posses; majoresne vero atque efficaciores tibi tribuet, quibus omnino indigebis ad detestanda tot scelera, pravorumque habituum multiplicia vincula dissolvenda? nunc tibi offeret eas gratias, quas toties repulisti, quibus propterea tantopere te indignum reddidisti? Heu nimium sera pœnitentia! heu nimium spreta divina patientia! Jam in hæc horrenda verba erumpit: *ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo*. Hoc præclare demonstrat S. Cæsarius egregia similitudine unius hominis, qui non in florente, sed in decrepita solummodo ætate domino suo servire vellet. *Nunquid*, ait Arelatensis Antistes, *hoc tibi vis fieri a servo tuo, ut quamdiu fortis, ac juvenis fuerit, inimicis tuis serviat; et cum ad senectam venerit, tunc ad tuum seroitium redire velit? quod ergo non vis pati a servo tuo, non est justum ut facias Domino tuo*. O pulchram similitudinem! quam ut serio ponderemus, dicite, quæso; si quis ex regno Gallico oriundus, sua regi obsequia offerret, dicens: Domine mi rex, toto juventutis et florentis ætatis meæ tempore inimicis tuis fideliter obsequi intendo, ab eorum partibus constanter stabo; pro his, si opus fuerit, adversum te fortiter pugnabo; cum autem insenuero, et cum deficiant vires, me totum tuis obsequiis mancipabo. Quid huic homini putatis dicturum regem? grata ne ei esset serotina hujus famuli oblatio? velletne reliquias labentis vitæ accipere? haud dubium quod de hujus stolidi famulatu parum curaret. Imo ipsi exprobraret tantam insipientiam seu impudentiam; nullomodo certe illi gratiam conferret, ac potius irideret. Et tu, o stulte peccator, peccatis et satanæ inservire cupis quamdiu vires suppetunt; cum autem infirmaberis, vel insenueris, putas obsequia tua grata fore Deo? credis, quod te tunc gratiis multis cumulabit? arbitraris, quod tunc tibi toto corde penitendi gratiam præbebit? forte dabit, forte negabit: ac probabilius

hanc tibi gratiam denegando tibi illudet: *ego quoque in interitu vestro ridebo*. Ex his qui pœnitentiam in futurum differunt, multi repentina rapiuntur morte, ita ut nullum pœnitendi tempus habeant. Ex his autem qui subitanea morte non præripiuntur, aliquos reperire est, qui dum infirmantur, clamant ad Dominum, et quo gravior infirmitas, eo studiosius eum invocant: an bene, vel male, nescio: an ex timore servili, vel ex amore, nescio; an utiliter, vel inutiliter, nescio; an a Deo sint, vel non sint audiendi, nescio. Valde formidandum ne obduratos in malo peccatores Deus in novissimo die non exaudiat, et gratiam, quam postulant, non eis concedat: *tunc invocabunt me, et non exaudiam* (Prov. I, 28). Timendum, ne Deus pretiosas gratiæ suæ margaritas non projiciat ante illos porcos, qui eas toties contemperunt: timendum, ne gratiarum suarum thesauros in favorem ingratorum hujusmodi hominum non aperiat: timendum, ne coelestia illa dona carnalibus hisce viris denegat. Tunc ipsi peccatores pavore concutientur et Deus iridebit eos; clamabunt nec illos exaudiet: *tunc invocabunt me, et non exaudiam*. Nemo itaque præsumat in futurum pœnitentiam differre cum incertum sit, an peccator sit tunc habiturus gratiam; *ac etiam quia incertum est, an sit tunc habiturus voluntatem pœnitendi*.

III PARS.

Pœnitentiam in futurum differre non debet peccator, quia incertum est, an tunc sit habiturus voluntatem pœnitendi.

Qui pœnitentiam in futurum differunt, tamquam certum supponunt, eo præcise tempore quod sibi præfigunt, se vere voluntatem habituros abrenuntiandi peccatis, ea confitendi, atque ea omnia, quæ veri pœnitentis sunt, perfecte adimplendi: tunc, inquit peccator, omnia injuste detenta restituam, aut saltem restituendi onus hæredibus imponam: tunc pauperibus et Ec-

clousis bona multa distribuam: *tunc* quidquid in corde latet, prudenti Confessario aperiam; *tunc* firmo non amplius peccandi proposito omnia inveterata scelera a me procul pellam: *tunc* Deum offensum, et adversum me iratum, fuis amaris lacrymis placebo, eumque ad mihi indulgendum alliciam. O qualem hujusmodi hominum stultitiam, qui tanquam certum supponunt, se habituros non solum tempus et gratiam, sed etiam voluntatem veram, sinceram et efficacem ea omnia perficiendi quæ ad perfectam poenitentiam requiruntur! quo tamen nihil incertius: quia quo diutius in peccatis perseverant, eo magis eorum obscuratur intellectus, debilitatur liberum arbitrium, et voluntas pervertitur. Unde qui jam poenitere nolunt, tunc minus poenitere volunt; ac haud dubie tunc poenitentiam, et alia salutis remedia contemnent. *Impius*, inquit Sapiens, *cum in profundum venerit peccatorum, contemnit* (Prov. 18). Quid contemnit impius ille homo, qui poenitentiam in futurum differens, in profundum peccatorum venit? hic consilia, jura, et omnia contemnit, quæ illum a malo retrahere, et ad poenitentiam adducere possent: *contemnit jura et homines*, ait Jansenius Gandavensis, *ita ut ullo vel timore, vel pudore a malo retrahatur, nullisque bene consulentiis rationibus moveatur*. Postquam hujusmodi peccatores suam diu distulerunt conversionem, ita, Deo permittente, sæpe sapius obcæcantur et firmantur in malo ut omnia consilia respiciant, nec quidem de conversione cogitare velint: *tunc* sæpe de salute sua desperantes, quo se veritant nesciunt, nec tamen poenitentiam agere volunt, quia salvari non posse credunt: *tunc* intra se dicere soliti sunt, sicut infidelis ille villiens: *quid faciam?* seu, quomodo nunc recogitabo, et rationem inibo eorum omnium quæ a pueritia peregi? Tunc dicunt: *quid faciam*, et quomodo longam omnium, quæ toto vitæ meæ tempore commisi, scelerum seriem simul cum circumstantiis clare et distincte Confessario per multas horas enarrare poterò? *quid faciam?* et quomodo bona injuste acquisita jam restituere, cuique suum reddere, ac injuriam proximo illatam resarcire valebo? *quid faciam?* et quomodo inveterata odia, spiritum superbiæ et avaritiæ, necnon omnem amorem carnalem e corde

nunc evellere poterò? *quid faciam?* et quomodo nunc invocare non erubescam Celitum opem, quos numquam colui? ac quomodo impetrare poterò Christi gratiam, quam toties contempsisti? hisce cogitationibus ita conturbari solent qui de die in diem suam conversionem distulerunt, ut in obdurationem et desperationem sæpe cadant, nec amplius de poenitentia agenda cogitent. Vellent quidem tunc poenitentiam agere; verum voluntate languida, infirma et inefficaci, ad salutem non sufficiente: hoc non volunt efficaciter, quia de salute desperant. O sanguineis lacrymis deplorandus status hujusmodi hominum qui poenitere volunt et nolunt: vellent quidem aliquo modo poenitentiam agere; cum autem se a morte vallari vident, atque innumerabilia peccata sua inspiciunt, animo cadunt, de salute diffidunt, opus conversionis veluti impossibile dimittunt; imo ut ait Eusebius Emisenus, nec volunt, nec possunt: *ita occerit, ut qui primo tempore emendari noluerit, incipiat in sequenti nec velle, nec posse*.

Qui poenitentiam in futurum differunt, tunc communiter eam agere decernunt, cum insenerint, vel cum gravi quadam infirmitate laborabunt: tunc statuunt se poenitentiam acturos, et bene vivere incepturos, cum in hoc mundo vivere desinent. O magnam stultitiam! et ut ait Seneca, *quam serum est vivere incipere, cum desinendum est! quæ tam stulta mortalitatis oblivio in quinquagesimum, et sexagesimum annum differre sana consilia, et inde velle vitam inchoare, quo pauci pervenerunt* (De brev. vitæ, 4). Advertant stulti hujusmodi homines, quod cum periculose agrotabunt, tot circumdabuntur animæ suæ hostibus, ut vix quidem fieri possit ut serio poeniteant, et poenitendi voluntatem habeant: tunc, inquit Jesus Christus, *circumdabunt te inimici tui vallo, et circumdabunt te: et coangustabunt te undique* (Luc. 19, 43). Tunc, o peccator, tanquam fortissimi hostes, circumdabunt te dolores acutissimi, quibus obrueris; tunc menti tuæ se offerret legio enormium criminum, quæ toto vitæ tuæ tempore perpetrasti: tunc circa te volentur propinqui gementes, clamantes, bona tua habere cupientes, et de animæ tuæ salute parum curantes; tunc ade-

runt tartarei spiritus, animum tuum excecantes, voluntatem indurantes, et quantum poterunt, a penitentia te avertentes. Ecce inimicos, qui circumdabunt te; credisne, quod his impetitus hostibus, voluntatem tunc sis habiturus efficacem, quæ ad faciendâ omnia quæ veri penitentis sunt, inducat? hoc valde dubium est; imo quasi certum videtur, quod penitentiam tunc agere nec voles, nec poteris. Jam eam facere non vis, cum eam facere tibi facillimum esset; et veniet profecto tempus cum, Dei sapientia sic ordinante, eam facere noles, nec forte poteris; *ita evenit, ut qui primo tempore emendare noluerit, incipiat in sequenti nec velle, nec posse.* Peccator penitentiam in futuro faciendam, tamquam quid facillimum sibi proponit: nec sibi snadere potest, se tunc penitendi voluntatem non habiturum. Tunc, inquit, me totum ad Deum convertam, et unico *peccavi* omnia scelera mea dissolvam. O frater, habebisne tunc tempus dicendi illud *peccavi?* hoc incertum est, quia forte repentina morte rapieris. Dabiturne tibi tunc gratia, sine qua efficaciter dici nequit illud *peccavi?* illud etiam incertum est, quia omni gratia indignus es, et valde dubium an eam Deus daturus sit. Incertum adhuc, an sis habiturus voluntatem dicendi illud *peccavi*, sicut oportet. Antiochus dixit, *peccavi*; Pharao dixit, *peccavi*; Judas dixit, *peccavi*; quia vero hi omnes non dixerunt, *peccavi*, sicut oportet; ideo damnati sunt. Eos forte imitaberis: et cum parochus, confessarius, vel alii lecto tuo incumbentes, ad penitentiam te excitabunt, externa aliqua penitentiae signa dabis, extremis forte labiis pronuntiabis, *peccavi*, ac veniam a Deo postulabis; attamen cum hoc *peccavi*, ad tenebras sempiternas, ad ergastulum flammarum, et ad locum tormentorum æternorum detruderis. Ad peccati remissionem, et ad salutem non sufficit, ut quis dicat, *peccavi*; bene et pie dicere debet illud *peccavi*. Ut autem bene dicatur *peccavi*, seu ut dicatur bonum *peccavi*, quod vim habeat delendi peccata, non solum requiritur Dei gratia, sine qua deleri nequeunt: requiritur insuper ex parte illius qui profert illud *peccavi*, ut omnia ex corde detestetur scelera, et ut veram ac sinceram habeat voluntatem ea con-

fitendi, et non amplius peccandi. Dic nunc, peccator, esse certus, te in futuro habiturum Dei gratiam? quis te certiores facit, te habiturum hanc voluntatem, quæ ad bene dicendum illud *peccavi* necessaria est? hæc maxime incerta sunt. Imo quasi certum est, quod eam tunc voluntatem non habebis, quodque tunc eandem tenebis viam, quam toto vitæ tempore tenuisti: *adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea* (Prov. 12). Toto vitæ tempore in via perditionis ambulasti: tunc eadem incedes via; et si actu tunc peccare non possis, saltem affectum ad peccatum habebis. Toto vitæ tempore a penitentiae et salutis via declinasti; morti proximus nec de penitentia, nec de salute curabis. Innumera ab authoribus adducuntur exempla hujusmodi hominum, qui cum pluries statuissent in futuro penitentiam agere, nec de penitentia loquentes audire voluerunt. Cuidam ex hujus farinae viris, inquit S. Petrus Damianus, promiserat dæmon, se mortem ei prænuntiaturum triduo antequam ex hoc mundo esset exiturus. Quo promisso securus, vitam variis in flagitiis traxit: tandem, multis perpetratis sceleribus, in periculosum lapsus est morbum; tuncque monuit illum iniquus fidejussor, et instantem post tres dies mortem prædixit. Tristem hunc nuntium adstantibus illico exposuit infelix ille infirmus: quo audito, omnes quidem attoniti, omnesque tunc cum ad penitentiam prompte faciendam hortantur. Ipse vero, cum de penitentia sermo habebatur, mox dormiebat, nec expurgisci poterat: cum nullus de penitentia loquebatur, vel cum verba vana, jocosâ, aut ridicula proferebantur, tunc aures arrigebatur infirmus, et confabulatur: rursus audito nomine penitentiae, altum obdormiscebat, donec horrendæ morti traditus, ad tartara devolutus est. Quid simile refert Lucas Pinelli de alio, qui cum summo studio divitias multas congregasset, lethali tandem morbo correptus, de divitiis solummodo erat sollicitus. Millies forte statuerat, se in futuro penitentiam acturum; et tandem, cum infirmatur, nec de penitentia loquentes audire vult: de divitiis tunc tantum cogitat; hæc, illucque in lecto volvitur, et quasi leo rugiens, clamat: o divitiarum mearum, quid de vobis fiet? quæ

tanto labore comparavi, cujus erunt? adstat prudens confessarius, qui eum de morte imminente, et de poenitentia mox agenda monet; ipse vero, quasi monitorem non audiat, clamat adhuc: o divitiæ meæ, et quis vos possidebit? Instat confessarius, non jam de terrenis, sed de cœlestibus cogitandum opibus; at eandem cantilenam semper cantat infirmus; et hæc verba profertens: o divitiæ mee, quibus vos relinquam? non confessus, nec minimum poenitentiae signum edens misere expiravit. Ecce quid accidere soleat his, qui poenitentiam in futurum differunt. Credunt hi, se veram poenitendi voluntatem habituros; jamvero cum iis ægrotantibus quis de poenitentia loquitur, vel obdormiscunt, vel de his solum cogitant, quæ in vita dilexerunt. Tunc avarus de divitiis cogitat, quas mox magno cum dolore relicturus est: tunc impudicus mente revolvit infamen lupam, cui diu assueverat; tunc iracundus viperinum odium, quod tamdiu fovit, in animo fixum servat; de poenitentia autem serio suscipienda hi omnes non curant, ejus non recordantur; aut si meminerint, poenitendi voluntatem non habent.

O peccator, recogita nunc serio ea omnia quæ diximus; in memoria revoca ea, quæ in tota hac concione agitavimus; ac tamquam certissimum habeas, quod si poenitentiam in futurum differas, dubium et incertum est, an tunc sis habiturus poenitendi tempus, poenitendi gratiam, poenitendi voluntatem. Habebisne tunc poenitendi tempus? forsitan habebis, forsitan non habebis: dabiturne tunc tibi poenitendi gratia? forte dabitur, forte non dabitur: eritne tunc tibi poenitendi voluntas? fortassis erit, fortassis non erit. Hæc omnia dubia, hæc omnia incerta: igitur, si sapias, poenitentiam, quæ tibi ad salutem absolute necessaria est, ne supra tria hæc fortassis stabilias: cum de anima, viteque eternitate consilium inis, ne imbecilliori hoc innotaris fundamento; fortassis (Chrys. hom. 23 in 2. Cor.). Stultus censetur qui præclaram domum supra arenam mobilem, vel supra terram sine fundamento ædificat. O frater, quod præclarius, quodve magis tibi necessarium ædificium, quam spirituale, quam salus animæ tuæ? certe nullum:

ergo stultus censeberis, si hoc ædificium supra arenam mobilem, supra unum, vel tria fortasse stabilias. Fortasse habebis poenitendi tempus, fortasse dabitur mihi poenitendi gratia, fortasse erit mihi poenitendi voluntas. O quam mobilia, quam ruinosa hæc salutis tuæ fundamenta! quare solidius et firmitus quære fundamentum; consilium sequere D. Ambrosii, dicentis: tene certum, dimitte incertum. Poenitentia, quam in futuro faciendam proponis, incerta est, dimitte hoc incertum. Te nunc poenitentiam agere posse certum est, tene hoc certum. Jam jam peccata tua detestare, jam aliena restituere, jam omnia sedulo confitere scelera, jam cunctis veri poenitentis operibus agendis te accinge; dabitque Deus tibi gratiam, qua mediante, poenitentiae tuæ fructus in Cœlo aliquando percipies. Amen.

FERIA V POST DOMINICAM PRIMAM.

DE FILIORUM EDUCATIONE.

Miserere mei Domine fili David; filia mea male a demonio vexatur (Matth. 15, 22).

Non satis est, parentes filiis dedisse quod sint, si, quantum fas erit, non eis dent ut bene sint, seu ut recte et honeste juxta divinarum legum præscripta vivant: non satis est, quod eos procreaverint, si bonæ eorum institutioni non invigilent: non satis est, quod eos homines fecerint, si eos per bonæ educationis præcepta ad christianæ et perfectæ vivendum non alliciant. Fatendum quidem quod esse, quod a parentibus filii perceperunt, sit omnium bonorum primum et maximum, eo quod aliorum omnium bonorum sit radix et fundamentum: qui enim non habet esse, nil aliud recipere et habere potest; melius tamen esset